

BESZÉLGETÉS BAGOTA BÉLÁVAL

Dr. Jekyll és Mr. Hyde az erdélyi havasokban

KRÁNICZ BENCE

TÍZÉVES RENDEZŐASSZISZTENSZI TAPASZTALATTAL KÉSZÍTETTE EL ELSŐ NAGYJÁTÉKFILMJÉT. „CSEND ÉS HÓ ÉS HALÁL”: VALAN – AZ ANGYALOK VÖLGYE.

Közel tíz éve végeztél rendezőként a Színművészeti Egyetemen, de a Valan – Az angyalok völgye az első nagyjátékfilmmed. Eddig kerülőúton voltál?

Ezt így nem mondanám. Már akkor is volt nagyjátékfilmtervem, mikor elvégeztem az egyetemet, és később is folyamatosan dolgoztam saját forgatókönyveken. Amikor az osztályunk végzett, bedőlt a Magyar Mozgóképek Közalapítvány, és nem akartam nagyjátékfilmmel próbálkozni. Külföldi workshopokon fejlesztettem egy tervet, ami végül a fiókban végezte. Aztán a Filmalap elindulása után, 5 éve majdnem elindítottunk egy filmet. Kifejezetten ott játszódott volna, ahol felnőttem, a rákoskeresztúri panelrengetegben – a Valan pandant-ja lett volna, hőségben, szikrázó napsütésben játszódó lakótelepi thriller, *Utolsó nyár* címmel. Egy hónappal a forgatás kezdete előtt lőtték le. Megvoltak a színészek, próbák, helyszínek, és egyszer csak kihátráltak mögüle, pedig bíztak a forgatókönyvben. Nem volt egyszerű nap, mikor negyven színészt kellett föl hívnom, hogy mégsem kell jönniük, Trill Zsolttól Petrik Andreán át Monori Liliig. Ezután foglalkoztam kisfilmtervvel, sorozattervvel, nagyjátékfilmtervvel – egy misztikus krimin, sajnos pont a *Jupiter holdja* évében –, vagyis olyan tapasztalatokat szereztem, amelyek nélkülözhetetlenek voltak a Valan elkészítéséhez. Most ért be ez a tapasztalati kör. Pláne, hogy a Valannal bevállaltam mindent, amit első filmsként nem lett volna szabad.

• Nagyon megnehezítetted a saját életedet a téli, erdélyi forgatással, félig ismeretlen stábbal?

Mindennel szembementem, amit eddig felfogtam a filmezéssel kapcsolatban, akár az egyetemen, akár rendezőasszisztensként. Nem lett volna szabad az időjárásra alapozni a filmet. A producerünk, Kántor László révén nagyon hamar megtaláltuk Balánbányát, a helyszínt, ami sokat segített a történet adaptálásában. De így is olyan filmről beszélünk, amely 700 kilométerre innen, nagyjából megközelíthetetlen útvonalakon, gyerekekkel, állatokkal, részben román nyelven forgott. A magyarországi színészeket nagyjából ismerem, de nem akartam ismert arcokra osztani az erdélyi szerepeket. Ahhoz is ragaszkodtam, hogy megőrizzük a történet nyelvi rétegeit, a figurák kevertnyelvűségét. Ez vezetett odáig, hogy amikor 2017 novemberében azt mondták a Filmalpnál, hogy megvan a pénz, tudtam, hogy két hetünk van a színészek megtalálására, különben nem tudjuk elkezdni a forgatást februárban. Így is épphogy el tudtunk indulni. Öt nap alatt jártuk be Erdélyt, és napi 12 órát castingoltuk a színészeket úgy, hogy én tanultam be Krisztik Csaba főszerepét, mert őt, noha már korábban megtaláltuk, nem tudtuk kivinni magunkkal. Képzeld el, hogy tíz perced van megismerni valakit, akit soha életedben nem láttál színházban, valószínűleg filmen sem, aztán ötven perced együtt kell játszani vele. Ezt csináltuk futószalagon úgy, hogy este már mentünk a következő városba. Irgalmatlan meló volt. És amikor ez megvolt, kezdődhetett a helyszíneresés.

• Azért kellett 2018. februárban elkezdenetek forgatni, hogy még legyen hó?

Pontosan. Nagyjából belőttük azt a periódust, hogy mikor lehet hó, de novemberben még zöldelltek a fenyőerdők. Februártól viszont úgy havazott, hogy alig tudtuk megközelíteni a helyszíneket. Aztán megint jött az olvadás, akkor a hegyekből lapátoltuk le a havat az utcai külső jelenetekhez. Egyetlen napot sem csúszhattunk, mert fejrálltunk volna.

• Tehát ez volt a te Apokalipszis, mostod?

Azért annyira nem volt durva, de belülről úgy éltem meg. Magammal kellett küzdenem, mert a tízéves elsőasszisztensi múltamat akartam lebirkózni, ami nem is sikerült. Folyamatosan vívódtam azon, hogy az időnek, a technikai paramétereknek feleljek meg, vagy rendezőként mindez ne érdekeljen, és csináljam a filmet. Nem tudtam kikapcsolni a rendezőasszisztensi éneket, sokszor én mondtam meg, hol kell elpakolni, mikor lesz az ebédszünet. Ez nekem és néha a stábnak is nagyon megterhelő volt, ők sem tudták, Dr. Jekylllel vagy Mr. Hyddal beszélgetnek éppen. De szükség is volt erre, mert négy nappal többet kellett volna forgatnunk, csak annyit nem tudtunk egyeztetni a színészekkel, és pénzünk sem volt rá. Rengeteg túlóra volt, napi 14 órát dolgoztunk. Nagyon okosan kellett beosztanunk az időt és az energiát, hogy normális koncentrációval végig tudjuk csinálni a filmet, és a rendezőasszisztensi tapasztalatom nélkül nem sikerült volna.

• A Valannal kapcsolatban gyakran előkerül, hogy a skandináv bűnügyi filmekre hasonlít. Vannak olyan motívumok, amelyeket adaptálni akartál?

A havat, a bűnügyi műfajt és a sötét atmoszférát. És a Valannak is van társadalmi vonatkozása. Mikor kitaláltuk, hogy Erdélyben játszódjon a történet, helyspecifikusan írtam át: a közeg hozta magával a romániai forradalmat – ami összekapcsolódott a fejemben a főszeplő hűgának az eltűnésével – és a feszültségeket a román és a magyar karakterek között. Én egyébként nem örültem a skandináv krimis skatulyának, de ha emiatt nézik meg többen az emberek a Valant, akkor legyen, használjuk.

• A bűnügyi konfliktus háttere összefonódik a romániai rendszerváltással. Nem akartad megvastagítani a történet múlt-elemző, politikai szálát?

Volt ilyen tervem, de hamar kiderült, hogy ehhez a történethez nem illik. Az egyik forgatókönyv-verzióban a főhős szüleinek a történetébe is belementünk,

az sokkal mélyebben feldolgozta volna a társadalmi feszültségeket. Rájöttem, hogy én nem értek annyira ehhez a témához, hogy hitelesnek tűnjön tőlem egy ilyen történet, Ceausescu-archívokat meg nem akartam beletenni a filmbe. Sokkal fontosabb volt számomra az eltűnt kislány körüli titok és annak hatása a főszereplőre, Péterre.

• *Rendezőként végeztél, majd nagyon sok filmben dolgoztál rendezőasszisztensként. Megvolt a veszélye, hogy innen nem lehet visszajönni rendezni, mert annyira elkülönül egymástól a két szakma?*

Abszolút megvan ez a veszély, látok is rá példákat magam körül. Asszisztensként megállás nélkül tudsz dolgozni, filmezel és folyamatosan keresel, visz a lendület. Különösen itthon forgó külföldi produkcióknál tudja magával ragadni az embert, hogy kikkel dolgozik együtt, micsoda színvonalon. De azokban a filmekben legjobb esetben is társ-elsőasszisztens lehetnék. Én mindig figyeltem arra, hogy az a pénz, amit megkeresek asszisztensként, olyan alapot képezzen, hogy a következő három hónapban ne kelljen munkát vállalnom, és fejleszthessem a saját filmterveimet. Volt egy pillanat az életemben, mikor majdnem azt mondtam, hogy fölösleges ugrálni, jobb, ha megmaradok asszisz-

Valan
(Krisztik Csaba)

tensnek. Akkor találkoztam a feleségemmel, az ő hatására lendültem túl a mélyponton, és egyszer csak betalált a Valan első vázlata.

• *A külföldi produkciókon kívül magyar filmekben is elsőasszisztenskedtél. Mit tanultál a rendezőktől, akikkel együtt dolgoztál?*

Mundruczó Kornéltól tanultam meg, hogy minden jelenetnek van egy önálló jelentése. Mindegy, hogyan voltak felplánozva, kitalálva előzetesen a jelenetei, ha a helyszínen rájött arra, hogy a jelenítés nem úgy artikulálódik, ahogy szeretne volna, azonnal tudott váltani. Ennek a módszernek a Valannál is hasznát vettük: előfordult, hogy az operatőr, Garas Dániel meg tudott fogni azzal, hogy egy jelenetünknek nincs jelentése, és azt ki is dobtuk. Reisz Gábortól a szabadságot lehet eltanulni. Mindenfajta filmtechnikai, forgatási szabálytól elszakadva, teljesen szabadon gondolkodik, és ezzel be tudja szippantani az alkotótársait. Arról is beszélhetnék, Gigor Attila hogyan vezeti a színészeit, mit jelentenek számára a karakterek, hogyan próbál velük. Bodzsár Márkkal kapcsolatban elfogult vagyok, mert közeli barátok vagyunk – ő tele van nagyszerű ötletekkel, és váratlan, kreatív módokon tudja stilizálni a filmjeit.

• *Minden rendezőasszisztens rendezni akar?*

Szerintem nem, ahogy a másodasszisztensek sem feltétlenül akarnak elsőasszisztensek lenni. Amerikában az elsőasszisztensekből gyakran lesznek például *second unit* directorok, tehát megvan az átjárás, de nem egyértelmű a tendencia. Viszont olyanok is vannak, akik asszisztenskednek, de tudják, hogy nem ezt kellene csinálniuk – tudom, mert én is éreztem meg. Dolgoztam egy külföldi reklámban márciusban, amit Wally Pfister rendezett. Ott találkoztam egy asszisztenssel, aki alig akarta elhinni, hogy az év végén bemutatják a saját filmemet. Azt mondta, kering egy legenda az itthoni asszisztensek között, hogy van egy rendezőasszisztens, aki meg tudta csinálni élete első filmjét. Kiderült, hogy az én vagyok, de elmondtam neki, hogy előtte öt évet jártam rendező szakon az egyetemre.

• *Nyomaszt, hogy az első filmmel le kell tenned a névjegyed? Aki címkéiben gondolkodik, téged a műfaji filmes dobozba fog tenni, nem a szerzői filmesbe.*

A kezdetek kezdete óta krimit akartam csinálni. Ha választhatnék aközött, hogy nyugdíjas koromig három-négyévente kijövök egy krimivel, amit stabilan néznek az emberek, vagy pedig holnap esélyes legyek a cannes-i Arany Pálmára, akkor az első lehetőséget választanám. •